

Article Arrival : 22/03/2020
Related Date : 07/05/2020
Published : 10.05.2020

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.2304>

Reference Özbek, B. & Sofuoğlu Kılıç, N. (2020). "Çocuk Öznelerinin Youtube ve Youtuberlık Algısı (Aydın İli Örneği)" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue: 62; pp:2000-2012

ÇOCUK ÖZNELERİN YOUTUBE VE YOUTUBERLIK ALGISI (AYDIN İLİ ÖRNEĞİ) ¹

Perception of Child Subjects On Youtube And Youtubers (The Example Of Aydın Province)

Uzm. Sosyolog Burcu ÖZBEK

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü, Sosyoloji Bölümü, Aydın/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-5074-8063

Dr. Öğr. Üyesi. Nilgün SOFUOĞLU KILIÇ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Aydın/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-8304-9883

ÖZET

Türkiye’de sosyal medya gündelik hayatın bir parçası haline gelmeye başladı. En çok kullanılan sosyal medya araçlarından YouTube, aynı zamanda yeni bir mesleğin de doğmasına zemin hazırladı. Çeşitli konularda video çekme, düzenleme ve açık erişimle tüm dünya ile paylaşma anlamına gelen “YouTuber”, meslek adı olarak “YouTuberlık” ve “Youtube içerik üreticiliği” şeklinde kavramlar Türkçe’ye yerleşmektedir. YouTube yalnızca yetişkinlerin değil, çocukların da hem izleyici hem de üretici olarak etkin oldukları bir alan haline gelmiştir. Bu bağlamda, yeni çocukluk sosyolojisi teorilerinde sosyal aktör kabul edilen çocukların tutum ve görüşlerine göre çocukların YouTube ve YouTuberlık algıları bu makalenin araştırma konusudur. Bu çerçevede Aydın ili eğitim kurumlarındaki 526 çocukla anket uygulaması yapılan geniş çaplı bir araştırmanın, açık uçlu soru kısmında kendisine ait bir YouTube kanalı olduğunu belirten 10-14 yaş arası 20 çocukla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde elde edilen veriler niteliksel araştırma bağlamında betimsel analize tabi tutularak değerlendirilmiştir. Araştırmanın başlıca bulguları, çocukların büyük çoğunluğunun YouTube’da video izlemeye geniş zaman ayırdıkları, ebeveynlerinden bağımsız olarak kendi kararları ile kanal açarak içerik ürettikleri, takipçi sayılarını artırmak için stratejiler yürüttükleri ve YouTube’da yayınladıkları reklamlar üzerinden maddi gelir elde edebildikleridir. Araştırma küçük çaplı olsa da hem sosyal medya hem de yeni çocukluk sosyolojisi için değerli sonuçlar sunduğu ileri sürülebilir. Bu bakımdan araştırma bulguları, her iki alana da katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni çocukluk sosyolojisi, çocuklar, YouTube, YouTuber, sosyal medya, yeni medya

ABSTRACT

Social media is becoming a part of everyday life in Turkey. One of the most widely used social media tools, YouTube also paved the way for the emergence of a new profession. Concepts of "YouTuber", which means taking videos on various subjects, editing and sharing with the whole world with open access, set the concepts of "YouTuber" and "Youtube" content production" in Turkish. YouTube has become an area where not only adults but also children are active both as a viewer and as a producer. In this context, the perceptions of YouTube and YouTuber are the subject of research of this article on the basis of whether this new profession has a place according to the attitudes and opinions of children who are accepted as social actors in new childhood sociology theories. This article was taken from a wide ranging research that a survey conducted with 526 children in educational institutions in Aydın province and has a open-ended question section about their productivity of own YouTube channel. In this framework, semi-structured in-depth interviews were conducted with 20 children between the ages of 10 and 14 who had a YouTube channel of its own.. The data obtained in the interviews were evaluated by making descriptive analysis in the context of qualitative research. The main findings of the research are that the vast majority of children spend a lot of time watching videos on YouTube, they create contents on there with their own decisions independently of their parents, they produce strategies to increase the number of followers, and they can earn money through the ads they publish on YouTube. Although the research is small, it can be claimed that it offers valuable results for both social media and new childhood sociology. In this regard, research findings aim to contribute to both areas.

KeyWords: New childhood sociology, children, YouTube, YouTuber, social media, new media

¹ Bu makale, 2019 yılında Burcu Özkonuk’un, Dr. Nilgün Sofuoğlu Kılıç danışmanlığında hazırlanan *Çocukluk sosyolojisi bağlamında çocuk özneler için YouTube ve YouTuber olmak üzerine bir inceleme* başlıklı tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

Çocukluk sosyolojisi yakın tarihte Amerika ve Avrupa'da önemli bir çalışma alanı olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, Türkiye'de halen akademik alanda yeni olduğu söylenebilir. Bühler-Niederberger'in (2010) de belirttiği gibi, klasik sosyolojide olduğu gibi, çağdaş sosyolojinin –genelde- sadece yetişkinleri birey kabul ettiğini, çocukların bu çerçevede ihmal edildiğini, geçmişten beri öncelikle sosyalleşme kavramı temelinde incelendiklerini ve çocukluğun, toplumun aktörleri olmak için gerekli bilgi ve becerilerin kazanıldığı yetişkinliğe hazırlık evresi olarak görülmüştür.

Yeni çocukluk sosyolojisi, çocukları grubun tam anlamıyla üyesi kabul eder ve onları yalnızca sosyal yapılardan ve ilişkilerden etkilenen sosyal aktörler değil, aynı zamanda sosyal yapıları da etkileyen aktörler olarak görür. Çocuklar, klasik ve çağdaş sosyolojide geleceğin yetişkinleri olmaları dışında sosyologların dikkatini çekmemiştir. (Johnson, 2001) Çocukların gerçekte ne yaptıkları, ne yapmak istedikleri ve hayata bakış açıları, ekonomik kaynakların (toplumda olduğu kadar ailede de) dağılımındaki payları, ne tür etkileşimlere katıldıkları ve sosyal ilişkilere katkıları soruları birkaç yıl öncesine kadar sadece çok sınırlı bir çevrede ilginç bulunuyordu (Bühler-Niederberger (2010). Johnson'a göre, çocukları tamamen güçsüz ve edilgen bir grup olarak görmek, sosyal dünyadaki edim kapasitelerini göremememize yol açmaktadır. (Johnson, 2001)

Geçmişte belki de sadece yetişkinlerin yapabileceği edimler ya da ulaşabilecekleri alanlar çağımızda teknolojik araçların artması ile çocuklar için de erişilebilir hale gelmiştir. Bu nedenle, çocukları toplumun aktif üyeleri kabul etmek ve bu perspektiften analizler yapmak günümüzde zorunluluk haline gelmiştir. Çocuklar, teknolojiyle öncekinden çok daha fazla içli dışlı olmakta ve sokak ve parklarda zaman geçirmek yerine bilgisayarlar, tabletler ve cep telefonları kullanarak internette zaman geçirmektedirler. Bu devasa sanal dünyanın yetişkinler gibi çocuklarda da etkili olması kaçınılmaz görünmektedir. Bu bağlamda "çocukluk sosyolojisi" zemininde yapılan son çalışmalar oldukça önemlidir.

Bu çalışmada, çocukluk sosyolojisinin teorik zemininden çocukların sanal dünyada varlığı göstermeleri olgusu analiz edilmeye çalışılmıştır. Yeni çocukluk sosyolojisinin teorik çerçeve olarak seçilme nedeni, toplumun aktörleri olarak çocukların Youtube'da sadece izleyici olmayıp; aynı zamanda tıpkı yetişkinler gibi, kendi kanallarında içerik üretmeleri, takipçi toplamaları, bu araçla iletişim kurmaları, para kazanmaları ve böylece kültürel bağlama katkıda bulunmalarıdır. Bu nedenle, çocuklar sadece sosyalleştirilmiş ve eğitilmiş pasif bir üye olarak kabul edildiğinde, üreten ve kazanan faillikleri sosyolojik olarak ihmal edilmektedir. Bu bağlamda Aydın ili özelinde, çocukların sosyal aktörlük tarafı, YouTube kullanımı ve orada profil sahibi olma ile ilgili tutum ve davranışları, kendi ifadeleri üzerinden betimsel analizle tartışılmaktadır. Bu çalışma çocukların yeni medya ve yeni çocukluk sosyolojisi alanlarında ulusal ve uluslararası tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. YENİ ÇOCUKLUK SOSYOLOJİSİNE GÖRE ÇOCUĞUN FAİLLİĞİ

Sosyoloji, tarihinin çoğunda bir araştırma konusu olarak çocuklarla eğitim yönü dışında ilgilenmemiştir. Çocukların sosyolojide, özellikle klasik sosyolojide ihmal edilmiş olmaları, çocukluk sosyolojisi alanında çalışanlar tarafından kabul edilir (Bühler-Niederberger (2010). Bununla birlikte, Mayall'a göre, sosyoloji, sosyal düzenin işleyişinde ve sosyal süreçte çocukların etkisiyle ilgili yapılan hataların düzeltilmesi için çocukluğun ihmal edilen bazı özelliklerine dikkat edilmelidir. (Mayall'dan Akt. Eraslan, 2015).

Çocukluk sosyolojisi, ilk ortaya çıktığı dönemde, çocukluğun insan yaşamındaki bir geçiş evresi olarak görüldüğü ve bu nedenle asıl evrenin yetişkinlik evresi olduğunu ileri süren ve çocukluğu sosyalizasyon olgusu etrafında ele alan bir paradigmayı savunuyordu. 20. yüzyılın sonlarına doğru çocukların sosyal aktörler olarak kabul edilmesiyle farklı bir anlayışa geçildi. Bu yeni dönemde artık çocukluk çalışmalarını daha ciddiye alınmaya başlandı ve yeni bir çocukluk sosyolojisi olarak nitelendirilebilecek çalışmaların sayısı arttı. (James ve diğerleri, 1998; King, 2007; Matthews, 2007, 2011; Prout, 2011; Leonard, 2016; Quennerstedt, 2013)

1962'de Aries, *Centuries of Childhood* adlı kitabı bu bakımdan yeni bir tartışmanın başlangıcı oldu. Burada Aries "çocukluğun modern bir keşif olduğunu" yazdı. İşte bu modern keşif, çocuğun ne ya da kim olduğu ile ilgili yeni bir alan yarattı ve bu alan bu iddiayı destekleyen ya da buna karşı çıkan yazarların çalışmalarını içeren bütünsel bir gelişme alanı oluşturmuştur. 1990 yılında James ve Prout'un *Constructing and Reconstructing Childhood* başlıklı kitabı İngiltere'de yayınlandı. Bu alandaki tartışmaların daha da derinleştiği bu itapta yazarlar, konuyu sosyal inşacı bir perspektiften ele aldılar ve çocuk çalışmalarında

etnografik bir yaklaşım kullanılması gerektiği görüşünü ileri sürdüler. Böylece İngiltere’de yeni çocukluk sosyolojisi literatürü de bu noktadan genişlemeye başladı. Bu eserde yazarlar, çocukların yetişkin olduklarında değil, şimdi yetkin sosyal aktörler olarak araştırılmaları ve teorize edilmeleri gerektiğini savunmuşlardır. (Özarslan, 2016) Bu yeni paradigma, çocukluğun toplumda kurgulanmış bir olgu olduğunu; yani çocukluk, gençlik, yaşlılık gibi bütün dönemlerin aslında toplumsal kurgular olduğunu ve bu nedenle sabit özellikleri olmadığını ifade etti. İşte bu nedenle, yeni çocukluk sosyolojisi, şu ana kadar sosyal olgu ve olaylarda etkileri takip edilmeyen çocukluk evresi üzerine yapılacak araştırmaların çok önemli olduğunu vurgulamışlardır. (James ve Prout, 1990).

Çocukluk sosyolojisinde çocuklar, kendi özerkliği ve hakları olan, farklı çocuklukları yaşayan ve bilimsel araştırmaya değer yaşamları olan bireyler olarak konumlandırılır. Aksine, çocukların incelenmesine temel yaklaşım olan sosyalleşme perspektifi ise, onları homojenize eder: Sosyalleşme ve gelişim psikolojisi, sosyal statüleri ve durumlarına bakılmaksızın tüm çocukları aynı algılar ve bu algı çerçevesinde inceler. (Bühler-Niederberger, 2010) Yeni çocukluk sosyolojisi, aksine, çocukluğun çoklu bir doğası olduğuna dikkat çeker. Zaten bu paradigmaya göre, tarihsel ve antropolojik araştırmalara bu gözle bakıldığında, çocukların ve çocukluğun zaman içinde ve toplumdan topluma büyük ölçüde değiştiğine dair güçlü kanıtlar ortaya çıkardıkları görülebilecektir. Bu nedenle bu görüşe göre aynı zamanda, çocukluk tek ve değiştirilemez bir kategori de değildir. Çocukluk, tarihsel dönemlere, toplumsal yapı ve koşullara, coğrafyalara, kültürlere, ekonomik biçimlere göre göre farklı olarak inşa edilir ve toplumca bu kurgusal algı üzerinden etkileşim sağlanır. (Bentley, 2005; James et al., 1998; James & Prout, 1997; Prout & Hallett, 2003; Prout & James, 1990; Pufall & Unsworth, 2004; Waksler, 1991; Woodhouse, 2004; Wyness, 2006 cited in Te One, 2008). Dolayısıyla Türkiye’deki çocukluk ile Somali’deki çocukluk ya da ABD’deki çocukluk kurgusu ve çocukların da kendi çocukluklarını algılayışları birbirinden büyük farklılıklar gösterebilir. Bu nedenle kültürel coğrafyaların sosyal aktörlerinin bire bir aynı olduklarını söylemek kadar, çocukların da birebir aynı özellikler taşıdığını söylemek de yanlış olacaktır.

Aslında, çocukluk sosyolojisi yeni bir disiplin olarak gittikçe daha detaylı bir alan haline gelerek gelişmekte ve alandaki teorik ve metodolojik tartışmalarla daha da genişlemektedir. Çocuğun sosyal bir aktör olarak görülmesiyle başlayan bu değişim, gittikçe gelişen çocukluk çalışmaları sayesinde geleceğin toplumunu inşa eden genç aktörlerin önemini vurgulamaktadır. Türkiye’de 2011 yılından bu yana bu konuda araştırmalar yapılmaya başlandığı söylenebilir. (Şen, 2011; Gürdal, 2013; Aydoğmuş Ördem, 2014, 2020; Altıok, 2015; Eraslan, 2015; Özarslan, 2016; Güçlü, 2016; Karabıyık, 2018; Ardili, 2018; Özkonuk, 2019; Dalfidan, 2019)

3. YOUTUBER KAVRAMI

Sosyal medya araçları, birbirini tanımayan ve aynı mekanlarda bulunmayan kişilerin bu sanal mekanlarda karşılaşmalarına ve iletişim kurmalarına olanak sağlamaktadır. Manuel Castells’e göre, toplumları birbirine bağlayan, hatta yeni toplumlar oluşturan bu gelişmiş enformasyon teknolojileri, çağdaş toplumun şekillenmesinde aktif rol oynamaktadır. Yine ona göre, bu durum zaman ve mekandan bağımsız bir karakteristik sergilemektedir. (Gökçe, 2015) Ses, görüntü, metin gibi her türlü iletişimin, yok denebilecek kadar düşük bir maliyetle sağlayan bu paylaşım ağları, iletişimin ve toplumların karakterini bütünüyle etkilemiştir ve değiştirmiştir. Bu ise, sosyalliği ve sosyalleşmeyi başka bir boyuta taşımaktadır. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, somut yapısal mekânlardan farklı bir toplumsal ilişkiler alanı ortaya çıkmış ve bu farklı yapı, kendisine dâhil olanların yeni ilişki türleri yaratmaları sonucunu doğurmuştur. (Sofuoğlu Kılıç, 2012). Aynı zamanda ağ toplumuyla birlikte, bu dijital ağ üzerinde yer alan yeni iş kollarının da, iş uzmanlığı ve para kazanma gibi konularda da çeşitlilik sağladığı söylenebilir. (Gökçe, 2015)

YouTuber, bir sosyal medya aracı olan YouTube için hobi ya da meslek olarak “içerik” üreten, YouTube web sitesinde aktif olarak bu içerikleri video formunda paylaşarak açtığı kanal aracılığıyla kendilerini tanıtan, bilgi yayan ve reklamlar yapanlar kişilere verilen addır. “Vlogger” terimi de, metin ve “video” yoluyla bilgi paylaşan bir kişiyi tanımlayan “blogcu/blogger” kelimelerinden uyarlanmıştır. YouTuberlar ayrıca, “içerik üreticileri” olarak veya bu kanal aracılığıyla ürün veya hizmetlerle ilgili görüşlerini paylaşarak ticaret alanında izleyicilerinin satın alma davranışlarını etkileyebildikleri için “etkileme gücüne sahip kişi anlamında kullanılan “influencer” olabilirler.

YouTuberlar genellikle takipçilerine/izleyicilerine içerik oluşturarak yayımlarlar. Çoğunlukla “nasıl yapılır” videoları, video blogları, oyun videoları, komik videolar, “en iyiler” (best of) videoları, eğitim videoları,

bilgilendirme videoları, kutu açılış videoları, şaka videoları ve makyaj ve moda gibi konularda yayın yaparlar. Görüntüleme ve takipçi sayısı arttıkça, videoları ve kanalları belirli bir popülerliğe ulaşabilir ve bu popülerlik onları izleyen ve tanıyan sayısını artırdığı için, TV'nin sağladığı ünlülüğe bu yeni araçla da erişebilirler.

Bu bağlamda yetişkinler gibi YouTube'daki birçok çocuk, takipçilerine hitap eden yayınlar yaparak takipçi sayısını artırmayı hedeflemektedir. (Özkonuk, 2019) Türkiye'de çocukların YouTube kullanımı hakkındaki araştırmaların sayısı oldukça azdır. (Özuz, 2018; Özkonuk; 2019; Sekmen, 2019) Dünyada ise çocukların YouTube kullanımı hakkında yapılmış araştırmaların sayısının görece daha fazla olduğu görülmektedir. Farklı ülkelerde bu tip araştırmalara rastlanmaktadır. (McRoberts vd., 2016; Leon, 2018; Marôpo vd., 2018; Viñes vd. 2018; Tur-Viñes vd., 2018; Jorge vd., 2018; Simone vd., 2019) Diğer taraftan, doğrudan bu makalenin konusu ile ilgili olarak yapılmış çok geniş çaplı bir araştırma, bir oyuncak firmasının sponsorluğunda online olarak çocukların ebeveynleri aracılığıyla yapılan ankettir. (Poll, 2019) Bu araştırma da yukarıda ileri sürülen, çocukluğun homojen bir yapı olmadığı sonucunun yorumlanabileceği bir araştırmadır. Kuşkusuz Youtuber çocuklar hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

Yukarıda adı geçen araştırmaların neredeyse hiçbiri çocukluk sosyolojisi bağlamında ele alınmamıştır. Bu nedenle, bu araştırmanın bu yeni konuya sosyal aktörler olarak çocuklar açısından katkıda bulunmayı amaçlamıştır.

4. YÖNTEM

Araştırma, çocukların YouTube ve Youtuber olma algıları üzerine yapılan yüksek lisans tezi (Özkonuk, 2019) kapsamında, Aydın Valiliği'nin izni ile, Aydın ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okulları (Aydın Yedieylül İlkokulu, Aydın Efeler Ortaokulu, Aydın Ortaklar Anadolu Lisesi) ve bir özel okulda (Özel Aydın Efe Lider Ortaokulu), 9-18 yaş arasında 526 çocuğa uygulanan ankette YouTube profiline sahip olduğunu, yani kendine ait bir YouTube kanalı olduğunu belirten 20 çocuk ile yapılan derinlemesine görüşmelerin betimsel analizine dayanmaktadır. Seçilen okullar bir ilkokul, bir ortaokul, bir lise ve ilk ve orta kısmı bir arada olan bir özel okul olup, okullar rastgele seçilmiştir. Görüşmelerde okul idaresi ve çocukların izni alınarak ses aydı alınmış ve katılımcılara araştırmada isimlerinin gizli tutulacağı bilgisi verilmiştir. Bu nedenle araştırma çocuklar Ç1...Ç20 şeklinde harf ve rakamlarla kodlandırılmışlardır. Çocukların bazılarının yaşları nedeniyle kendini yeterince ifade edemediği durumlarda, sorular detaylandırılarak görüşme derinleştirilmiştir. Sorular ve cevaplara göre araştırma bazı başlıklar altında kategorilendirilmiştir.

5. ARAŞTIRMA VERİLERİ

5.1. YouTube'da Kanal Açma Zamanları ve Amaçları

Bilişim çağı içerisinde doğan çocukların neredeyse tamamı ortalama 4 yaşında bilgisayar kullanımına başlamış, birkaçının bilgisayar kullanımı ile tanışması ortalama 8 yaşını bulmuştur. Bilgisayar ve internet kullanımına başlama amaçlarının, çoğunluğun verdiği yanıtlara dayanarak başta çeşitli oyunları oynamak olduğu görülmektedir. Bunun dışında, dersleriyle ve ödevleriyle ilgili araştırma yapmak, fotoğraf yüklemek, YouTube üzerinden video izlemek gibi sebeplerin çocukların bilgisayar ve internet kullanım amaçları arasında olduğu görülmektedir. Sosyal medyanın, internet ağı içerisindeki baskın yeri ve kullanım yaygınlığı sayesinde, bilgisayarla ve internetle tanışmalarından itibaren her biri en az bir sosyal medya hesabına sahip olmuştur. Aileleri tarafından "oyalanması" amacıyla küçük yaşta tanıştırdıkları, akranları arasında popüler olan ve her türlü oyun, bilgi, eğlence türü videolara ulaşabildikleri YouTube öncelikleri arasına girmiş ve ilk etapta çoğu yorum yapma, beğenme gibi platform özelliklerini kullanabilmek adına bir YouTube profili açtıklarını belirtmişlerdir.

5.2. YouTube'da Video İzleme Nedenleri

Görüşülen çocuklar içinde en yaygın sosyal medya kullanımı, Facebook sosyal paylaşım sitesine aittir. Bununla birlikte yalnızca bir çocuk Facebook kullanımını gereksiz bulduğunu söylemiştir. Çocuklar Facebook dışında, YouTube, Twitter, SnapChat, Messenger, Hamachi, Instagram, Scorp, MyFace, Skype, VK ve Discord sosyal paylaşım uygulamalarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Aralarında YouTube ile tanışmamış ve YouTube kullanmayan kimse bulunmamaktadır. Aileleri tarafından daha küçük yaşlarda kendilerine YouTube üzerinden çizgi film izlettirilmesi, genel olarak YouTube ile tanışma sebepleri olmuştur. Bunun dışında internet sitelerindeki YouTube uzantıları, Google aramaları ya da arkadaş

tavsiyeleriyle YouTube ile tanışanlar ve içerikleri sevdikleri için uygulamayı kullanmaya devam edenler de bulunmaktadır. Kışın hafta sonları ortalama 3 saat, yazın hafta sonları ortalama 7 saat, kışın hafta içleri ortalama 2 saat, yazın hafta içleri ortalama 5 saat YouTube video paylaşım sitesinde vakit geçirdiklerini söylemektedirler. Genelin dışında, okulda olmadığı zamanın tamamını YouTube ile geçirdiğini söyleyen birkaç çocuk da mevcuttur. Dışarı çıkmak ya da arkadaşlarıyla vakit geçirmek yerine YouTube ile vakit geçirmeyi tercih edenlerle birlikte, tercih yapmaları gerektiğinde dışarı çıkmayı ya da arkadaşlarını seçenler de bulunmaktadır. Fakat, YouTube'u tercih edenlerin sayısı dikkat çeken bir ölçüde fazladır. Burada, çocukluk sosyolojisinin de savunduğu gibi çocukların bireysel iraderiyle mevcut yaşantılarını şekillendirdikleri ve YouTube uygulamasının çocukların tercihlerindeki önceliği görülmektedir.

YouTube izleme sebebi olarak, ders çalışma, derslerle ilgili araştırma yapma, müzik dinleme, maç izleme, oyun oynama, bilmediği bir şeyin yapımıyla ilgili bilgi alma, televizyon yayınlarının bölümlerini, hobileriyle ilgili videoları ve YouTuber videolarını izlemeyi belirtirlerken; aralarından bir tanesi YouTube üzerindeki her şeyin, internetin genelinden farklı olarak gerçek olduğunu ve gerçekdışı paylaşımları, sahteliği sevmediği için YouTube kullandığını söylemiştir. Burada, çocukluğun homojen bir sosyalizasyon süreci olduğunu savunan kuram ve fikirlere karşılık, yeni çocukluk sosyolojisinin özellikle vurguladığı gibi her bir çocukta farklı bir çocukluğun, diğer dönemler gibi kendi düşünce ve yaşantısını inşa ettiği görülmektedir. Bunlarla birlikte, yine çoğunluğu YouTube üzerinde ilginç videolar olduğunu ve bu videoları izlemeyi sevdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca YouTube'da aradıkları her şeyi bulabilmeyi sevdiğini vurgulamışlardır. Örneğin bir çocuk, okulda yaptıkları biyogaz deneyinin videosunu arayarak YouTube'dan bulduğunu ve izleyerek kendisinin de yaptığını söylemiştir. Birçoğu YouTube üzerinde video izleyebilmek için ailelerinden izin aldıklarını söylerken, neredeyse tamamı bir video izlerken yanda "Öneriler" adı altında görülen diğer videoların da çoğunlukla ilgilerini çektiğini, onları da izlediklerini ve bunun da YouTube kullanım sürelerini uzattığını dile getirmişlerdir. Hatta bazıları ödev yapmak ya da ders çalışmak yerine YouTube'da vakit geçirmeyi tercih ettiğini söylemiştir. Burada çocukların etkin bir şekilde tercih ve irade kullandıkları görülmektedir.

Genel olarak çocuklar, mevcut videoların dışında YouTube'da özellikle olmasını istedikleri başka bir video olmadığını söylemektedirler. Çünkü, onlara göre YouTube'da zaten izlemek istedikleri, aradıkları her şey vardır. Burada araştırma ile ilgili kilit nokta, bir istek/arayış içinde olmaları ve ne istediklerini bilmeleridir. Genelde YouTube'da görüp de almak istedikleri şeylerin, YouTuberlar'ın çekiliş ile verdikleri ürünler olduğu söylemişlerdir. Bu ürünler genelde bilgisayar malzemeleri ve diğer taşınabilir elektronik cihazlardır. İfade ettiklerine göre, kendilerine çıkmasını çok isteyerek çekilişlere katılmışlar ama aralarından çekilişi kazanan olmamıştır. Bunun dışında, YouTuber videolarını izlerken, imrendikleri için video kameraya sahip olmak isteyenler olmuştur. Güvercin tutkusu olan bir çocuk ise, şu farklı yanıtı vermiştir:

"YouTube videolarında bazen "keşke benim olsa" dediğim güvercinler oluyor. Benim 30-40 tane güvercinim var. O yüzden aileme söylemedim."(Ç8)

Yine bir başka çocuk:

"Enes Batur'un aldığı iPhone XS (akıllı telefon) vardı. YouTube'da görmüştüm, Enes tanıtıyordu. Almayı çok istemiştım. Alamadım. 15 bin TL fiyatı, zaten alamam."(Ç17)

Burada, çocuğun birey olarak irade ve farkındalığa sahip olduğu görülmektedir.

5.3. YouTube'un Onlara Ne İfade Ettiği

YouTube'un onlar için ne ifade ettiği sorulduğunda alınan yanıtlardan birkaçı şöyledir:

"YouTube, bence video paylaşma ve kendini tanıtmaya yeridir."(Ç15)

"YouTube, insanların yaptıklarını bizimle paylaşabilmesi için, bizi bilgilendirebilmeleri için var. Belki ileride, ben de video çeker, paylaşırım."(Ç8)

"YouTube, eğlenceli ve güzel bir site. Bilgi paylaşımına, eğlenceye, insanların kendini tanıtmaya yarayan bir site."(Ç19)

Bunların yanı sıra, düşüncesine daha önce de değinilen, farklı yanıt veren bir çocuk, sosyal medyanın sahteliğinden şikayet etmekte ve şunu eklemektedir:

"Diğer sosyal paylaşım sitelerindeki sahte yardım istekleri YouTube'da yok. Bu özelliğini seviyorum."(Ç7)

5.4. Takip Ettikleri YouTuberlar Hakkındaki Algı ve Düşünceleri

En çok sevdikleri YouTuberlar ve YouTube kanalları sorulduğunda; Enes Batur, PewDiePie, Lord Of Murat, Logan Paul, Orkun Işıtmak, Kafalar, Reynmen, Berkcan Güven, Burak Karakaş, KSI, ChrisMd, WS2, HowToBasic, Oyun Portal isimlerini vermişlerdir. Tamamına yakını ise, sevdikleri bu YouTuberlar ile tanışmak ve görüşmek istemektedirler. Aralarında, YouTuberlara yaptıkları yorumların, YouTuberlar tarafından sadece beğenilmesiyle bile dünyaları almış gibi hissettiklerini söyleyenler azımsanmayacak sayıda.

Çocukların 6 tanesi dışında hepsinin YouTube kanalı bulunmaktadır. Kuzenleri ya da arkadaşlarıyla birlikte YouTube kanalı açanların yanı sıra, bireysel olarak YouTube kanalı açanlar da bulunmaktadır. Çocuklar arasında YouTube'a video yüklemekle uğraşmayıp, sadece izlediğini söyleyenlerin de YouTube profilleri mevcuttur. Çünkü, bu profiller sayesinde izledikleri videolara yorum yapabilme, videoları ve yapılan diğer yorumları beğenebilmektedirler. Genelde video ile ilgili fikir ve beğeni belirtme amaçlı yorum yaptıklarını dile getirirlerken, bazen yorumlar ile soru da sorduklarını belirtmektedirler. Yorumlarına, video içerik üreticileri ya da YouTuberlar tarafından yanıt aldıklarında ise çok mutlu olduklarını özellikle vurgulamaktadırlar. Örneğin, bir çocuğun bir oyun ile ilgili yazdığı öneri yorumu başkaları tarafından beğenilerek öne çıkmış ve YouTuberlar aracılığıyla duyurularak, site moderatörleri tarafından gerçekleştirilmiş. Bunun ona, bir şeyleri başarma duygusunu hissettirdiğini söylemiştir. YouTuberlar ile direkt iletişime geçmek isteyenler olduğu gibi bu konuda adım atanlar da olmuştur. Örneğin, bir çocuk, sevdiği YouTuber'a mesaj atmış ama yanıt alamadığını söylemiştir. Bir başka çocuk, sevdiği YouTuber'ın gittiği bir oyun fuarına gitmek istemiş, fakat gidememiş ve gidemediği için üzülüğünü ifade etmiştir.

Sevdikleri YouTuberlar sorulduğunda, neredeyse her çocuktan duyulan ortak isim Enes Batur adıdır. Çocukların Enes Batur'u ve ondan yola çıkarak, YouTuberları neden sevdiğini anlayabilmek için bu sevginin sebebi sorulmuştur. Bir çocuğun anlatımı şöyledir:

“Türk YouTuberlarda en çok sevdiğim Enes Batur. Onu çok seviyorum; videolarının içeriğinden dolayı, kişiliğinden dolayı. Mesela, oyun videoları yüklüyor. Sonra “Çılgın Mutfak” adında bir serisi var. Alışveriş merkezine gidip, en pahalı malzemeleri alıp, bunlardan yemek yapıyorlar. Enes Batur'un videolarına “Enes ağabey güzel video” diye yorum yazıyorum. Çünkü, prim yapmak istiyoruz. Enes Batur, kalp bırakıyor, seviniyoruz. Yorumumu gördü diye seviniyorum ama övünmüyorum. Övünecek bir şey değil. Bazı yorumları cevaplıyor. Benimkini hiç cevaplamadı. Sadece kalp attı. “Enes ağabey sen çok iyi kalpli bir adamsın. Videonu çok beğendim” yazmıştım. Enes Batur ile konuşsam çok mutlu olurum. Zaten Enes Batur ile konuşup mutlu olmayan kişi yoktur. Mesela, yazlıkta küçük çocukları sahte arama uygulamasıyla “Enes Batur arıyor” diye kandırdık. Enes ağabeyin sesini koyduk, çocuklar coştı. Enes Batur'u seviyoruz. Çünkü, gençlerin halinden anlıyor. Çocuklara uygun video yapıyor. Önceden küfrediyordu ama artık etmiyor. Enes ağabey, sempatik ve eğlenceli.”(Ç20)

5.5. YouTuber Olmanın Anlamı ve Önemi

YouTube ile yakından ilgili olan bu çocuklara, zihinlerindeki YouTuber algısına müdahale etmeden, YouTuber olmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Bu sayede, YouTuberların ünlü olmalarından ya da maddi kazanç elde etmelerinden etkilenip etkilenmedikleri de öğrenmek amaçlanmıştır. Yanıtlardan bazıları şöyledir:

“YouTuber olmak istemezdim. Futbolcu olmak istiyorum. Ben sadece video izlemeyi seviyorum. Çünkü, çekmeyi hiç denemedim. Çeksem, belki hoşuma gidebilir. YouTube'da olmayan videolardan çekmek isterdim ama her şey var. YouTube'dan para kazanmak isterdim. YouTube'dan para kazansam, önce video çekmek için gerekli malzemeleri alırdım. Daha sonra başka şeyler alırdım. Enes kadar kazansam, iPhone XS de alırdım.”(Ç17)

“Ünlü bir YouTuber olmak isterim. Çünkü, herkes bir aile gibi beni takip eder ve izler. Çevrem genişler, tanırım. Video çekerek para kazanmak isterim. O para ile daha çok ekipman alıp, daha iyi videolar çekip, daha iyi yerlerde oturmak isterdim. Meslek olarak da YouTuber olmak isterim. Kalıcı ve iyi kazandıran bir meslek. Daha önce YouTube için video çektim ama hiç atmadım. Kendi videomu çekmeye utanıyorum.”(Ç15)

“YouTube üzerinden para kazanma düşüncem bir ara oldu ama şimdi yok. YouTuber olmak isterim. Para o kadar da önemli değil, çalışarak elde edilir. Ben ünlü olmak isterdim. Ünlü olmak daha güzel. Herkesin tanınma için YouTube, kolay bir ünlü olma yolu. Tabii meslek olarak istemem, geleceği yok.”(Ç11)

“YouTuber olmak istemem. O sabit bir şey değil. Belki bir şey olur, birkaç sene sonra beni izlemeyi bırakırlar. Tanınmak da istemem. Mesela, Enes Batur okuyor. Onun geleceği sağlam. YouTube işi bitse de mesleği var ama çoğu YouTuber’ın mesleği bu. Tüm gelirleri YouTube’dan. YouTube bitince ne yapacaklar? YouTube’dan para kazanmayı hiç düşünmedim. Sadece meraktan birkaç video ekleyip sildim, o kadar. YouTuberlar, para gelsin diye videoların arasına reklam koyuyorlar.”(Ç20)

“YouTuber olmak çok havalı bir şey. Herkes sokakta onlarla fotoğraf çekilmek istiyor. Ayrıca, sevdiğim YouTuber çok zengin. Bir sürü son model arabası var. Onun gibi olmak istiyorum.”(Ç7)

“YouTuber olmak istiyorum. Çünkü, Ronaldo her yıl kendisinin takipçisi olan bir YouTuber’ı evine davet ediyor. Onlardan biri olmak istiyorum ama meslek olarak yapılamaz. Mesela, yaşlanınca yapılamaz.”(Ç12)

“Eğer Orkun Işıtmak gibi birisi olacaksam, YouTuber olmak isterim. Çünkü, Orkun’un çok fazla abonesi var ve dünyayı geziyor. Nike, ona sponsor oluyor; Orkun’un projelerinde bedava bilet veriyor, bedava ürün yolluyor. Mesela, Canon marka profesyonel fotoğraf makinesi verdi. Ayrıca Orkun, YouTube’dan çok fazla gelir sağlıyor. Hatta Orkun, senenin en iyi YouTuberları’nın yayınladığı bir video olan “YouTube Rewind” içerisinde yer aldı. Ben aşçı bir YouTuber olmak istiyorum. Kanalıma yemek videoları çekip atmam istiyorum.”(Ç14)

Yanıtlardan, çocukluk sosyolojisi kuramcılarının da söylediği gibi sosyal, kültürel ve ekonomik sınıf dağılımlarının, farklı çocuklarda farklı düşünceler, farklı algılar ve farklı çocukluklar yarattığı görülmektedir.

5.6. Ebeveynlerinin YouTube Kullanmalarına ve YouTuber Olmalarına Yönelik Tutumu

Çocuklar YouTube kullanımları hakkında genel olarak, ailelerinin olumsuz bir tepki vermediklerini dile getirmektedirler.

“Ailem hep aynı videoları izlediğim için bir şey demiyor. Zaten ödevlerimi yapmadan izlemiyorum. İzleyebilirim aslında ama o zaman takılıp kalıyorum. Yatıncaya kadar YouTube’dan video izliyorum. Televizyon bile izlemiyorum.”(Ç8)

Hatta bir katılımcı, ebeveyninin YouTuberlık ile ilgilenmesini istediğini, gelecekte teknoloji gündelik hayatın çok daha temelinde olacağı için bilgisayarla ilgili her şeyi öğrenmesini ve yeteneğini geliştirmesini istediklerini belirtmiştir. Daha önce bir YouTube kanalına sahip olan bu çocuk, ailesinin bilgisi dahilinde videolar çekip, kanalında paylaştığını bildirmiştir. Bunların dışında sadece bir katılımcı da ödevlerini yapmadan YouTube kullandığında, ailesi tarafından tepki gördüğünü ve ceza aldığını söylemektedir.

5.7. YouTuber Olma Girişimleri

Çocukların bir kısmı, YouTube hesaplarını yalnızca video çekmek için kullanırken, bir kısmı ise, YouTuber olma yolunda adım atmış, bazıları sürdürürken, bazıları da çeşitli sebeplerden dolayı bir süre sonra bu uğurda girişimde bulunmayı bırakmışlardır. Buna rağmen, aralarında hala YouTuber olmak isteyenler de bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının hikayeleri şöyledir:

“6 yaşımdan beri YouTube kanalım var. Oyun ve bilgi videoları yayınlamak için 2 arkadaş olarak kurmuştuk. 1 ay kadar sürdü. 2 kişi birlikte sürdüremeyip kanalı kapattık ve ayrı ayrı kanallar açtık. Yine birlikte video çekiyoruz. Aynı videoları, ayrı kanallarda yayınlıyoruz. 8 yaşına geldiğimizde 500 takipçimiz vardı. Videoların kenarına montajla Instagram adreslerimizi koyuyorduk. Instagram’dan, yoğun takipçi istekleri ve mesajlar geliyordu. Şu an ikimiz de kanallarımızı kapattık. Derslerimiz ağırlaştıkça ilgilenemedik ve bu yüzden takipçi sayımız düştü. Sayı düşünce kapattık. Arkadaşım sonra tekrar açtı, şu an ortalama 300 takipçisi var. Çünkü, o devlet okulunda okuduğu için eve erken dönüyor ve kanalıyla ilgilenabiliyor. Ben ise, eve geç ve yorgun dönüyorum. Buna rağmen yakın zamanda yeniden YouTube kanalı açmayı düşünüyorum. Bu sayede kendimi geliştirebilirim. Kanalımın kapalı olduğu süreçte, mikrofon, kamera, yeşil perde, mekan dekorasyonu, ekran kartı gibi ekipmanlar topluyorum. Özellikle, Vlogger olmak istiyorum. Baba olduğumda, çocuğum da YouTuber olsun isterim. Ben yapabildiysem, o da yapar; ben yapamadıysam o yapsın. Bence bu çok iyi bir iş. İnsan hem kendisini hem başka insanları eğlendiriyor. Bilgi veriyor, para kazanıyor.”(Ç16)

“Kuzenlerimle açtığım bir YouTube kanalım var. Oyun videoları çekip yüklüyoruz. Çektiğimiz videolarda, genelde önce oyunun ilginç yerlerini anlatıp, sonra oyunu oynuyoruz. Amacımız, oyun oynayan insanlara, oyun hakkında bilmediklerini öğretmek, bu konuda cazip şeyler bularak abone sayımızı arttırmak ve ünlü olmak. Geçtiğimiz yaz 287 takipçiye ulaştık. Sonra bu sayı düşmeye başladı. YouTuber olmak istiyorum. Çünkü, başka insanlara YouTube yolu ile bilmedikleri birçok şeyle ilgili çözüm sunmayı, yardım etmeyi seviyorum.”(Ç2)

“Hem kendi açtığım hem de arkadaşım ile açtığım iki kanalım var. Kendi kanalım da sadece 20, arkadaşım ile açtığım kanalda 250 abonem var. Çok tanınmak, ünlü ve zengin olmak için YouTuber olmak istiyorum. Daha küçükken bir video izlemiştim ve o videodaki YouTuber gibi olmak istiyorum. O zamandan beri içimde böyle bir istek var.”(Ç1)

5.8. YouTube'un Hayatlarındaki Yeri

YouTube bir gün kapansa, hepsi de farklı derecelerde olsa da üzüleceklerini belirtmişlerdir. Bir daha video izleyemeyeceğini düşünenler bile bulunmaktadır. Kendi ifadeleriyle, çoğu çocuğun gözünde, başka hiçbir video paylaşım sitesi ya da uygulaması YouTube'un yerini tutamaz. Onlar, popülerliği ve sahip olduğu özellikleri ile hiçbir site ve uygulamanın YouTube kadar olamayacağını düşünmektedirler. YouTube kapanırsa, onun açtığı boşluğu, başka hiçbir şeyin dolduramayacağını söyleyenler de vardır. Hatta bir çocuk, bunu şu şekilde dile getirmektedir:

“8 yaşından beri YouTube'dan video izliyorum. YouTube olmasaydı ne yapardım bilmiyorum.”(Ç8)

YouTube kapanırsa üzülmeyeceklerini söyleyenlerin sayısı daha az olmakla birlikte, bu durumda vakitlerini oyun oynayarak geçireceklerini belirtmişlerdir. Yine de YouTube yokken her şey daha zor olduğu, YouTube'dan sonra kolaylaştığı kanısında oldukları görülmüştür. Bazıları bu konu için oyunların geçemedikleri bölümlerini YouTube'dan bakarak geçtikleri örneğini veriyorlar.

5.9. “YouTuberların Çocukların Üzerinde Olumsuz Etkileri Olduğu” Söylemi Hakkındaki Düşünceleri

YouTube'un kapanması gündeme gelmişken, çocuklara bir başka gündem konusu olan YouTuberlara açılan davalar hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Alınan yanıtlardan bazıları şöyledir:

“Bence YouTube gençleri olumsuz etkilemiyor. Belki öyle videolar vardır ama ben onlarla ilgilenmiyorum. Ben hangisi kötü ayırt edebiliyorum.”(Ç8)

“Ben zaten küfür eden YouTuberlar'a abone olmuyorum. Video izlerken karşılaşırsam da videoyu kapatıyorum.”(Ç11)

“YouTube'da gördüğüm şeyleri genelde denemiyorum. Kötü örnek almıyorum. Neyin yanlış olduğunu biliyorum. Mesela, Enes Batur çocukları kötü etkilemiyor. Kıskançlıktan dava açıyorlar. Çok para kazanıyorlar diye YouTuberlar'ı kıskanıyorlar. Alman bir YouTuber var. Twitch'ten (canlı yayın video uygulaması) de yayın yapıyor. Adamın o kadar kitlesi var ki, Almanya'nın en ünlü YouTuberlar'ından biri. Çok para kazanıyor. Gazino'da kumar oynuyor, yayınlıyor. Ona da dava açıyorlar.”(Ç20)

“Olumsuz etkileyenler var. Bazı videolarda küfür falan da ediyorlar. Haberlerde de çıkıyor. Beni fazla etkilemiyor ama etkilenenler var. Bence olumsuz video çekenlerin hesabı kapatılsın. Mesela, Kerimcan'ın hesabı kapatılsın isterdim. Görmek istemem. Komik geliyor, sınıfta izliyoruz, gülüyoruz ama evde izlemiyorum.”(Ç15)

Çocukların anlatımlarına bakıldığında, çocukların kendi tercih ve iradeleriyle, kendi hayatlarının faileri oldukları görülmektedir. Ayrıca farklı sosyal statü, ekonomik gelir ve kültürlerin, tıpkı bireysellikleri gibi çocukları farklılaştırarak, farklı çocukluklar deneyimlediklerini ve çocukluğun homojen bir dönem olmadığını, her öznedeki farklı şekilde vücut bulduğu söylenebilir. Bununla birlikte, YouTube gibi popüler bir kültür ögesinin, internet ve sosyal medya çağında doğmuş bir neslin tercihleri ve dolayısıyla hayatları üzerindeki yönlendirici etkisi de görülebilmektedir.

6. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bulgular birkaç noktaya dikkat çekmektedir. İlk olarak; görüşme yapılan çocukların internet ve sosyal medya kullanmaya çok küçük yaşta başladıkları ve kullanımda oldukça yetkin oldukları görülmektedir. Youtube üzerinden kendi seçimleriyle çizgi film izledikleri, çocuk şarkıları dinledikleri, oyuncak

tanıtımlarının yapıldığı videolara ilgi gösterdikleri görülmektedir. Yaş düzeyi büyüdükçe izlenen kanalların yukarıda saydıklarımızdan, bilgisayar oyunu oynarken oyununu dijital olarak kaydeden, oyunla ilgili ipuçları veren, çoğu zaman da yetişkinlere yönelik içerikler hazırlayan yetişkin fenomen Youtuber'ları izlemeye yöneldikleri görülmektedir. Bu durum çocukların, kendileri için uygunsuz örnekler oluşturabilecek videolara kolayca ulaşabilmelerine olanak tanımaktadır. Ancak, bu videoların çocuk YouTuberlar tarafından bilinçli olarak yaratıldığı da görülmektedir. Bu seçimlerde model alma yoluyla çocuk YouTuberlar'ın en çok talep alan video türlerine yöneldiği, yetişkin YouTuberlar arasında kazanç sağlanan tarzda içerikler hazırladıklarını ve videolar çektiklerinin söylenmesi yanlış olmayacaktır. Hatta günümüzde yetkililer ve ilgililer tarafından göz hapsine alınmış olan yetişkin YouTuberlar, sakıncalı olabilecek videoları üretmemeye daha çok dikkat ederken, çocuk YouTuberlar bunu daha rahat bir şekilde yapabilmektedirler. Ayrıca, çocuk YouTuberlar'ın takipçi kitlesi, yetişkin YouTuberlar'ın takipçi kitlesiyle kıyaslandığında tamamen çocuk takipçilerden oluşmaktadır. Bununla birlikte, takipçi olan bir çocuk, bir yetişkin yerine akranı olan bir çocuk YouTuber izlediğinde model alma ve yaşam tarzına imrenme gibi sosyal etkileşimlerin daha güçlü ve hızlı gerçekleştiği gözlemlenebilmektedir.

"Çocuk" denilince akla ilk gelen şeylerden biri oyuncaklardır. Değişen teknolojiyle birlikte, oyuncakların nitelikleri de yeni bir boyut kazanmıştır. Bilgisayar, internet ve cep telefonları gibi materyallerin olmadığı dönemde, sokağa çıkarak sosyalleşen, arkadaşlarıyla fiziksel güç harcayarak ve yüz yüze iletişim kurarak eğlenen çocuk, günümüzde "bilgisayar çocuğu" olarak nitelendirilebilecek yeni bir boyuta konumlanmıştır. Çocuklar artık, milyonlarca doların döndüğü oyuncak sektörü alışverişlerini bile sosyal medya üzerinden - YouTube da bunlardan biri- edindikleri bilgilerle gerçekleştirmektedir.

İkinci olarak; görüşme yapılan çocukların çoğunluğunun Youtuber olmayı istiyor olmaları, hatta bazılarının kendi Youtube kanallarını açtıklarıdır. Bu istek aslında genelde yetişkinlerde gözlemlenen, sosyal medya araçlarını kullanarak görünür olmak arzusunun çocuklar için de geçerli olduğunu göstermektedir. Sosyalliği mümkün kılan "kamusal alanda var olmak" gibi fiziksel temelli tanımlar, "sosyal medyada görünür olmak" gibi sanal odaklı tanımlarla zihinsel ve bedensel düzeyde değişim halindedir. Fiziksel olarak toplumsal ortamlarda varlık göstermek ile sanal dünyada varlık göstermek arasındaki fark, ikincisinde çok sayıda kişi tarafından tanınmayı yani ünlü olmayı sağlayan bir araç olmasıdır. Dolayısıyla YouTube kanalları açarak çok kişi tarafından izlenmek hem büyük bir maddi kazanç hem de ünlü olmak gibi bir tatmini de beraberinde getirerek daha cazip hale gelmektedir. Bu bakımdan çocuklar için YouTuber olmak, her iki arzularını da gerçekleştirebilecekleri bir alan sunmaktadır. Eleştirel kuramcıların 1970-80'lerdeki metinleri günümüzdeki sanal dünyayı açıklayabilecek benzer kavramlar içermektedir. "Kapitalist kültür büyük ölçüde yüzlerin üretimi, kaydedilmesi ve tüketimindeki arzu yatırımı ile ilgilenir. Kapitalist özne tanınmak ve beğenilmek için, kendisine ait bir yüz üretmeyi ister; filmler, televizyonlar, gazeteler, dergiler, " medya" olmaktan çok, yüzler üreten ve kaydeden makineler olarak iş görürler; tüketici, ona iliştiirilen "ün"ün esrarlı niteliğinden dolayı, ünlü bir yüzün tanınmasından ve tüketilmesinden doğrudan bir haz alır." (Erarslan 2013: 33) Birçok sosyal bilimcinin de vurguladığı gibi Descartes'ın "düşünüyorum, o halde varım" önermesinin, günümüzde "görülüyorum o halde varım" şeklinde değişim geçirdiğini söylenebilir. (Çakır, 2014; Soerjoatmodjo, 2016; Sofuoğlu Kılıç, 2017; Gioia, 2019) Katılımcı çocuklarla yapılan görüşmelerden, görünür olmanın, çocuklar için de tıpkı yetişkinler gibi arzulanan ve gerekli görülen bir şey olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüzde birçok fenomen tabir edilen ünlü YouTuber, müzik albümü yapmakta (örneğin, Reynmen – Derdim Olsun), filmlerde oynamakta (örneğin, Kafalar – Kafalar Karışık) –ki bazıları kendi filmlerini yapıyorlar (örneğin, Enes Batur – Enes Batur: Hayal Mi Gerçek Mi?)-, dizilerde oynamakta (örneğin, Halil Söyletmez – Çocuklar Duymasın), reklamlarda oynamakta (örneğin, Berkcan Güven – Ülker Oneo) ve birçok ünlünün katıldığı televizyon programlarına, hatta haber kanallarına konuk olmakta (örneğin, Enes Batur – CNNTürk 40) ya da organizasyonlara katılmakta, hatta ödül törenlerinde kendileri için oluşturulmuş kategori içerisinde ödül bile almaktadırlar. Bu projelerde onlara Metin Akpınar ya da Tarkan gibi büyük sanatçılar dahi eşlik etmektedir. Bunlarla birlikte magazin programlarına da konu olan YouTuberların, artık kendi YouTube magazin sayfa ve kanalları bile bulunmaktadır. Ayrıca Dubai'de Ferrari kullandıklarını gösterdikleri videolar gibi yayınlar, bu duruma günde yalnızca 15-20 dakikalık videolar çekerek geldikleri için çocukları, hatta yetişkinleri bile imrendirmektedir. (Özkonuk, 2019) Tüm bunları gerçekleştirmenin, bir çocuk için önceleri hayal ya da şans anlamı taşıırken, şimdi yalnızca meşhur bir YouTuber olmak anlamı taşıdığı görülmektedir. Bu da gelecek planlaması yapan, hayal kuran çocuklar için bir hedef olabilmektedir.

Bir başka önemli nokta ise, erken yaşta gelen ün ve bolluğun, ileriki yaşlarda azalmasıyla çocuklarda travma yaratabileceği ve psikolojik ve sosyolojik ciddi olumsuz sonuçlar doğurabileceğidir. Küçük yaşta ün sahibi olmuş birçok çocuğun yaşadığı toplumdaki dışlanma hissi ile gelen depresyon ve bunalım öyküleri yakın tarihimizde yer almaktadır. Ayrıca, özellikle daha küçük yaşta bir çocuk YouTuber'ın, yalnızca günlük hayatını yaşayarak, çaba sarf etmeden elde ettiği ün ve maddi bolluk ile bunları kazanmak için bir şey yapması gerekmediği düşüncesiyle yaşamını sürdürülebileceği; bu yaşam biçimiyle yetişkinliğe hazırlanırken hayat standartlarını düşüşe geçirerek, bir yetişkin olduğunda toplum içerisinde kaybettiği maddi ve manevi statüsünü yeniden elde etmek için toplumsal değerlere aykırı yollara başvurabileceği de ön görülebilir.

Üçüncü olarak; elbette televizyon dönemi içerisine doğan çocukların çok küçük yaşlarda televizyonla tanışması gibi bilgisayar ve internet dönemi içerisine doğan çocukların da çok küçük yaşlarda bilgisayar ve internet ile tanışmaları olağan bir durum gibi görünmektedir. Ancak, nasıl ki küçük yaşlardaki çocukların televizyon izlemeleri, özellikle ebeveynlerinin gerekli denetimleri yapmaması ile her türlü programı izlemeleri çocukların psiko-sosyal gelişimleri üzerinde olumsuz etkiye yol açabilirse, aynı şekilde internet kullanımları da olumsuz etkilere neden olabilir. TV programlarında kısmen de olsa denetim söz konusu iken; internette, istenilen her şeye istenilen zamanda ulaşılabilir. İnternet, tamamen kullanıcısının kontrolünde olup, sonsuz bir tercih skalası sunmaktadır. Bu da kendi hayatlarının ve toplumsal hayatın inşasında aktif role sahip çocukların, sınırsız ve denetimsiz özgürlük ile her türlü yayına ulaşımını mümkün kılmaktadır.

Dördüncü husus; çocukları YouTuber olmaya ya da bazı yetişkin YouTuberlar'ı çok sevmeye iten etkenlerin neler olduğudur. Çocuklar doğası gereği olan sosyalleşme, oyun oynama, yeni şeyler keşfetme, kendine has hobilere sahip olma, en yakınları olan aileleri ile sağlıklı bağ kurabilme gibi ihtiyaç ve gerekliliklere sahiptir. Bu ihtiyaç ve gereklilikleri sağlanmayan çocukların, bu yoksunluklarını, kendilerini anlayan, benzer tecrübeleri olduğunu dile getiren ve onlara özgüvenli olma vaad eden yetişkin YouTuberlara, hayranlık, sevgi ve yakınlık duydukları tespitidir. Yoksunluklarını bu mecrada, bir "aile" gibi gördükleri takipçilerinin ilgileri ile gidermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Çünkü bazı katılımcılara göre, ebeveynleri onların duygu ve ihtiyaçlarını anlamazken, YouTube'da kurulan iletişim ve ilişkiler onlar için bir sığınak işlevi görebilmektedir. Fakat, bu sığınakta kendilerini sevenler olduğu kadar sevmeyenler de olabilmektedir. Bu da fiili yaşantı dünyasındaki gerçekliğin sanal dünyadaki bir yansıması ve tecrübesi olarak değerlendirilebilir.

Beşinci olarak; çocukların YouTube üzerinde ayrı bir sosyal topluluk oluşturuyor olmalarıdır. Genel olarak çocukların birbirlerini tanıdıkları, birbirini takip ettikleri, kanallarında birbirlerinin tanıtımını yaparak ve bazen de birbirlerinin videolarında konuk ederek dayanışma oluşturdukları görülmektedir. Elbette bu durum aralarında rekabet oluşmasına da yol açabilir.

Sonuç olarak; hem kendi yaşamı hem de toplumsal yaşam üzerinde aktif bir rolü olduğu, günümüz imkanlarıyla daha çok göz önüne çıkan çocukların bir eğitim nesnesinden ziyade bir özne kabul edilerek sosyolojik analizlerin yapılmalıdır. Mayall'ın da dediği gibi çocukların yalnızca çocuklukla ilişkilendirilerek incelenmekte olması bir hatadır; çocukların nesiller aracılığı ile yapılandırıldığı yani toplumun yapısal parçası ve yetişkinlerin yansıması olduğu bir gerçektir. (Mayall, 2000) Veriler, aslında çocukluğun sadece "çocukluk" içerisinde kalmadığını ve bununla birlikte yalnızca bir sosyalizasyon süreci de olmayarak yetişkinliğin ilk yansımaları olduğunu göstermektedir.

Aydın ilindeki çocukların YouTube ve YouTuber olmak üzerine algı ve tutumlarının araştırıldığı bu makalede, çocukların kendi irade ve kararları ile yetişkinlerin de çokça boy gösterdiği bu dünyada yer aldıkları, varlık göstermeye çalıştıkları, ekonomik pay elde etmeyi hedefledikleri, kimilerinin bunu başarmakta olduğu, YouTube'u sadece boş zaman geçirme aracı olarak değil, dersler ve başka konularda bilgi edinmek için sıkça kullandıkları, bazılarının ünlü YouTuberları kendilerine idol seçtikleri; kimilerinin ise bu mecrayı sadece boş zaman geçirme aracı olarak görüp YouTuberlığın bir meslek olarak kabul edilemeyeceğini ve geçici bir iş ya da hobi olarak görülmesi gerektiğini, davranış olarak yanlış buldukları YouTuberları izlemediklerini ve bunun ayırdında oldukları anlaşılmaktadır. Yeni çocukluk sosyolojisinin en önemli önermelerinden biri olarak öne çıkan, çocuğun pasif değil aktif bir birey olarak toplumsal yapıların inşasında oynadıkları failik rolüne dair bize bir gösterge sunduğu ileri sürülebilir. Çocuk sadece yönlendirilen, sosyalleşen, sosyalleştirilen, eğitilen edilgen bir evre olarak değil, bunların yanında aktif bir fail olarak toplumsal dünyaya etkide bulunan, kültürü tüketen, üreten, yeniden üretip inşa eden, değiştiren

bir etkiye modern dönemin sunduğu imkan ve araçlarla daha fazla sahip olmaktadır. Bu çalışma, sadece Aydın/Türkiye'deki seçilmiş okullardaki belli sayıdaki çocuğu kapsadığı için belirli sınırlılıklar taşımaktadır. Ancak bu araştırma, Türkiye'deki durumu gösterme konusunda bir ölçüde ipucu verebilir. Dünyanın farklı ülkelerindeki ve kentlerindeki benzer araştırmalarla karşılaştırma fırsatı sağlayabilir. Konunun ekonomik, ticari veya eğitimsel yönlerinin incelenmesi için bazı ön veriler sağlanması açısından önemli olabilir. Dileğimiz çocukluk sosyolojisi üzerine yapılan çalışmaların sayısının artması ve bu çalışmanın alana küçük de olsa bir katkı sunmasıdır.

KAYNAKÇA

- Altıok, S. (2015). Çocuk ve Teknoloji. Ed. Eraslan, Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyolojisi 1. Baskı, ss. 163–178. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Ardili, C. (2018). Üç kuşak, üç kadın, üç çocukluk: Gaziantep. International Journal of Social Science. N. 65, ss. 505–519. Doi:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7489>
- Aries, P. (1962) Centuries of Childhood. New York: Vintage Books.
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2014) Sosyolojik açıdan çocukta sosyal diyalog ve iktidar. Route Educational and Social Science Journal, Vol.1, pp.255–255, 2014. Doi: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.93>
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2020) Çocukluk Sosyolojisi. İstanbul, Çizgi Kitabevi Yay. ISBN: 9786051964300
- Bentley, K. A. (2005). Can there be any universal children's rights? The International Journal of Human Rights, 9:1, 107–123, DOI: 10.1080/13642980500032370
- Bühler-Niederberger, D. (2010). Introduction childhood sociology- Defining the state of the art and ensuring reflection. Current Sociology, 58(2): 155–164. DOI: 10.1177/0011392109354239
- Çakır, M. (2014). Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü . Ankara, Ütopya Yayınları.
- Dalfidan, F. (2019). Çocukların yoksullukla baş etme stratejilerinin yeni çocukluk sosyolojisi bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir Gürdal, A. (2013) Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocukluk sosyolojisi ve sosyolojiye bakmak. ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources 15(4):01–26 DOI: 10.4026/1303-2860.2013.0234.x
- Eraslan, L. (2015). Çocukluk Sosyolojisine Giriş. In L. Eraslan (Ed.), Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyolojisi. Ss. 14–38. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Gioia, S.& Cingolani, M. (2019). I am seen, therefore I am: Considerations on the selfie generation. American Journal of Forensic Medicine & Pathology, 40(2): 1, P.1. Doi: 10.1097/PAF.0000000000000473
- Gökçe, B. (2015). Ağ Toplumu Nedir? <https://prezi.com/aihX0u0fjvou/ag-toplumu-nedir/>
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. Sosyoloji Dergisi , (1ozel) , ss. 1–22. <http://dergipark.org.tr/en/pub/sosder/issue/40964/494723>
- James, A., & Prout, A. (Eds.). (1990). Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood. London: RoutledgeFalmer.
- James, A., J., Jenks, C., Prout, A. (1998). Theorizing Childhood, Polity Pub.
- Johnson, H. B. (2001). From the Chicago school to the new sociology of children: The sociology of children and childhood in the united states, 1900-1999. Advance Life Course Research, Vol. 6, pg. 53–93. Doi: [https://doi.org/10.1016/S1040-2608\(01\)80007-1](https://doi.org/10.1016/S1040-2608(01)80007-1)
- Jorge, A., Maropoi L.& Nunes, T. (2018). 'I am not being sponsored to say this': a teen youtuber and her audience negotiate branded content. Observatorio (OBS) pp. 76–96. https://research.unl.pt/ws/portalfiles/portal/12464741/1382_4921_1_PB.pdf
- Karabıyık, M. S. (2018). Bir çocukluk sosyolojisi araştırması: Koruma altındaki çocukların çocukluk deneyimleri. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- King, M. (2007). *The Sociology of Childhood as Scientific Communication: Observations from asocial systems perspectives*, London.
- Leon, L. (2018). Child YouTubers and the video creation process: Evidence of transmedia competences in action. *Comunicacion y Sociedad (Mexico)* September. Pp. 109–131. Doi: 10.32870/cys.v0i33.7080
- Leonard, M. (2016). *The Sociology of Children, Childhood and Generation*, Sage Publication.
https://books.google.com.tr/books?id=MsqICwAAQBAJ&pg=PA141&lpg=PA141&dq=knapp+1999+childhood&source=bl&ots=mH_1XMxeWy&sig=ACfU3U0tm6L2Mx5xmXSGocIfL17UgIKoqQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwji35Hawu3oAhWEHHcKHdX1CtUQ6AEwAnoECACQAQ#v=onepage&q=knapp%201999%20childhood&f=false
- Marôpo, L; Sampaio, I. & Pereira, N. (2017). Top Girls on YouTube. Identity, Participation, and Consumption. In I. Eleá & L. Mikos (Eds.) *Young & Creative – Digital Technologies Empowering Children in Everyday Life*, pp. 65–76. Gotemburgo: Nordicom/The International Clearinghouse on Children, Youth and Media. ISBN: 978-91-87957-86-4
- McRoberts, S., Bonsignore, E., Peyton, T. & Yarosh, S. (2016). Do it for the viewers!: Audience engagement behaviors of young YouTubers, *Proceedings of the 15th International Conference on Interaction Design and Children*, June 2016, pp. 334–343. Doi: <https://doi.org/10.1145/2930674.2930676>
- Matthews, S. H., (2007). A Window on the ‘New’ Sociology of Childhood, *Sociology Compass*, 1/1 (2007): 322–334; Doi: 10.1111/j.1751-9020.2007.00001.x
- Matthews, S. (2011). "Applying the ‘New’ Sociology of Childhood to Explain the Black–White Test-Score Gap", Bass, L. and Kinney, D. (Ed.) *The Well-Being, Peer Cultures and Rights of Children (Sociological Studies of Children and Youth, Vol. 14)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 181–202. [https://doi.org/10.1108/S1537-4661\(2011\)0000014013](https://doi.org/10.1108/S1537-4661(2011)0000014013)
- Özarslan, A. (2016). *Çocuk ve Çocukluk Sosyolojisi*. İstanbul: Resse Yayınları.
- Özkonuk, B. (2019). Çocukluk sosyolojisi bağlamında çocuk özneler için YouTube ve YouTuber olmak üzerine bir inceleme. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özuz, E. (2018). Dijital sosyoloji perspektifinden toplumsal değerlerin değişme sürecinde YouTuberlar: İlköğretim öğrencileri, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <http://hdl.handle.net/11655/4980>
- Prout, A. (2011). Taking a Step Away from Modernity: reconsidering the new sociology of childhood, *Global Studies of Childhood*, Volume 1 Number . pp. 4–14. Doi: <https://doi.org/10.2304%2Fgsch.2011.1.1.4>
- Pufall, P. B. & Unsworth, R. P. (2004). The imperative and the process for rethinking childhood, p. 1–21, *Rethinking Childhood* (eds) P.B. Pufall and R.P. Unsworth. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-19365-2>
- Qunnerstedt, A., Quennerstedt, M. (2013). Researching children’s rights in education: sociology of childhood encountering educational theory, *British Journal of Sociology of Education*, 35(1):115–132, DOI: 10.1080/01425692.2013.783962
- Sekmen, M. (2019). Çocuk YouTubelerde sorunlu bir alan: Tüketim ile mahremiyetin yitimi, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, vol.8, ss.3566–3584. <https://doi.org/10.33206/mjss.509628>
- Simone, H., Verdoodt, V. & Leiser, M.R. (2019). Child labour and online protection in a world of influencers (September 23, 2019). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3458379> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3458379>
- Soerjoatmodjo, G.W.L (2016). I Selfie Therefore I Exist: A Preliminary Qualitative Research on Selfie as Part of Identity Formation in Adolescents. *Humaniora*, Vol. 7, pp. 139–148. Doi: 10.21512/humaniora.v7i2.3497
- Sofuoğlu Kılıç, N. (2012). Toplumsal ilişkiler alanı olarak sanal âlem üzerine Schutzcu bir çözümleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 4, Yıl: 2012, ss. 139–150.

ISSN:

1302-3284

E-ISSN:

1308-0911.

<http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt14.say%C4%B11/15%20KILIC.pdf>

Sofuoğlu Kılıç, N. (2017) Mezar taşlarında fotoğraf kullanımını üzerine sosyolojik bir değerlendirme (A sociological evaluation on photography use in tomb stones). Ulusal Geleneksel Türk Mezartaşları Sempozyum Kitabı (Ed. C. Arslan, D. Güneri & F. Özler). ss. 333-343. Kayseri. ISBN: 978-975-6478-91-2

Şen Gezer, B. (2011) Çocuk sosyolojisi bağlamında ailelerin çocuklarına bakış açılarının değerlendirilmesi: Elazığ ili örneği [Yayınlanmamış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Te One, S. J. M. (2008). Perceptions of children's rights in three early childhood settings, [Yayınlanmamış doktora tezi]. Victoria University of Wellington. Doi: <http://hdl.handle.net/10063/1060>

V Tur, -V., Núñez-Gómez, P.& MJ González-Río (2018). "Kid influencers on YouTube: A space for responsibility". Revista Latina de Comunicación Social, 73, pp. 1211-1230. <http://www.revistalatinacs.org/073paper/1303/62en.html> DOI: 10.4185/RLCS-2018-1303en

Waksler, F. C. (2003). Studying the Social Worlds of Children: Sociological Readings, Taylor & Francis e-Library.

[https://books.google.com.tr/books?id=CiyPAgAAQBAJ&pg=PR4&lpg=PR4&dq=Waksler,+F.+C.+\(2003\).+Studying+the+Social+Worlds+of+Children:+Sociological+Readings,+Taylor+%26+Francis+e-Library.&source=bl&ots=fZnc5Dg3Oe&sig=ACfU3U2qPMu_11orj6_rsIGefgkgtdd-_Q&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwim2pD46IHpAhVL06YKHQwhBHwQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Waksler%2C%20F.%20C.%20\(2003\).%20Studying%20the%20Social%20Worlds%20of%20Children%3A%20Sociological%20Readings%2C%20Taylor%20%26%20Francis%20e-Library.&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=CiyPAgAAQBAJ&pg=PR4&lpg=PR4&dq=Waksler,+F.+C.+(2003).+Studying+the+Social+Worlds+of+Children:+Sociological+Readings,+Taylor+%26+Francis+e-Library.&source=bl&ots=fZnc5Dg3Oe&sig=ACfU3U2qPMu_11orj6_rsIGefgkgtdd-_Q&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwim2pD46IHpAhVL06YKHQwhBHwQ6AEwAHoECAoQAQ#v=onepage&q=Waksler%2C%20F.%20C.%20(2003).%20Studying%20the%20Social%20Worlds%20of%20Children%3A%20Sociological%20Readings%2C%20Taylor%20%26%20Francis%20e-Library.&f=false)

Woodhouse, B. B. (2004). Re-visioning rights for children, P. B. Pufall & R. P. Unsworth (Eds.), Rethinking childhood (pp. 229-243). New Brunswick: Rutgers University Press.

